نرخی رازییکردنی ترامپ بەهەرشەکەی تورکیا ......

نرخی رازییکردنی ترامپ بەهەرشەکەی تورکیا بۆ داگیرکردنی رۆژئاوای کوردستان، بەندێکی 100 ملیار دۆلاریی بوو

وەرگێڕانی : مستەفا چوارتایی

لە" واشنگتۆن پۆست"ەوە:

ترامپ:" لەبیرتان نەچێت، پێش هەموو شتێك؛ تورکیا ئەندامی ناتۆیە."

بۆ کارکردنە سەر تورکیا، ترامپ بەتویتەر دار و گەزەری پێشانی تورکیا دا

گفتوگۆی تەلەفۆنی "ترامپ و ئەردۆغان" بەهەواڵێکی خۆش دەستیپێکرد. بەگوێرەی وتەی چەند بەرپرسێکی ئەمریکیی کە مەرجیان هەبوو ناویان نەبرێت، کورتەی پێوەندییە تەلەفۆنییەکەی ترامپ و ئەردۆغانیان ئاشکرا کرد. کە لەم هەفتانەی دواییشدا باسیلەوەکراوە چۆن پەیوەندیی هەردوولا باشتر بکرێت. ئەویش بە بەندێکی بازرگانیی 100ملیار دۆلاریی و لابردنی گەمارۆی بەشداریی تورکیا لەپڕۆژەی پێدانی فڕۆکەی F-35 و، هەروەها سەردانی ئەردۆغانیش بۆ ئەمەریکا؛ هەردوولا گفتوگۆیان لەسەر رێککەوتنی نێوانیان بۆ بەڕێوەبردنی کۆمیتەی گەڕێکی ناوچەی ئارام لە باکووری رۆژهەڵاتی سووریا و بەدرێژایی سنووری تورکیا کرد. تورکیا دەیەوێت بەدرێژایی سنوورەکەی، ئەو ناوچانە لە چەکدارە کوردەکان پاکبکاتەوە، ئەو شەڕڤانانەی لەجەنگی دەوڵەتی ئیسلامییدا زۆر پێوست بوون. بەلای تورکیاوە ئەوانە هاوپەیمانی کوردە تێرۆریستەکانی تورکیان کە هەوڵ بۆ بەدەستهێنانی ئۆتۆنۆمیی دەدەن. ئەردۆگان گوتوویەتی ئەو چەندین مانگە هێزەکانی ئامادەکردووە و دەجووڵێت.

کاردانەوەی کۆشکی سپیی روون نەبوو. کارتژمێرێك پێش نیوەشەو؛ راگەیاند: تورکیا ئۆپەراسیۆنەکە ئەنجام دەدات کە لەمێژە پلانی بۆ داناوە، ئەمەریکا پشتیوانی ئەو ئۆپەراسیۆنە ناکات و بەشداریی تێدا ناکات و، لەناوچەکە دەکشێتەوە." سەرکردەکانی پارتی کۆماریی

کاتێك بەهەواڵی کشانەوەی هێزەکانیان بەئاگا هاتن، بەتوندی سەرکۆنەیان کرد کە بۆچی ترامپ بۆ تورکیا پشتی کردووەتە کوردەکان. بەرپرسانی پێنتاگۆن کەوتنە پینەکردنی دۆخەکە و، لەبواری مرۆییانەوە هۆشدارییان دەدا کە زیانی گیانی بەر دانیشتووان نەکەوێت. فەرماندە کوردەکانیش دەیانگوت ئەوان پاراستن لەسەر ئەو هەردوگایانە هەڵدەگرن کە هەزاران شەڕکەری دەوڵەتی ئیسلامیی تێدا دیلکراون و هێزەکانیان دەبەنە بەرەی پێشەوە لەگەڵ تورکیا.

ترامپ بە زریانێك لە جووکەی تویتەر بەرگریی لەبڕیارەکەی کرد و گوتی:"لەم جەنگە سەخیفە بە کۆتایی بێنە دەرەوە." یاریدەدەرەکانی ئاسایشی نەتەوەیی کە وتەکانی شەوی پێشوویان نەبینیبوو، بەپەلە کەوتنە چاککردنەوەی زیانەکانی و گۆڕینی تۆنی دەنگی ترامپ. بۆیە لە کاتژمێر 10:38 ی بەیانی رۆژی دووشەممە، لە تویتێکی دیکەدا ترامپ رایگەیاند:"ئەگەر تورکیا کارێك بکات و بەدڵی نەبێت، ئەوا ئابووری تورکیا لەناو دەبات." بەڵام بەیانی رۆژی سێشەممە ئەو تویتەی کشاندەوە! تویتی گێزەرەکەی گۆڕیی بە تویتی دار(کوتەك)کەکە.

هەروەها لیستێکی درێژیی لەگازاندە دژ بەتورکیا خستەڕوو لە گەمارۆی ئابووری و باجی گومرگیی ئەمریکا و پەیوەندیی تورکیا بە ئیران و فەنزەللا و گوتی ئەردۆغان کێشەی ئابووریی و سیاسیی هەیە و هەندێکیش لەوانە هۆکارەکەی ئەمەریکایە. تورکیا وڵاتێکی ئەندامی ناتۆیە و لەهەڵوەستی ئەمریکا و ئەوروپا نیگەرانە بەهۆی ئەو هەڕەشانەی لە ئەنجامی جەنگی ناوخۆیی سووریاوە تووشیهاتوون و ناچاری کردووە، سیستەمی بەرگریی هەوایی رووسیی S-400 بکڕێت. ئەمەش پێشێلکردنی یاسای ئەمریکیی و پرتۆکۆڵەکانی هاوپەیمانێتییە.

بەرامبەر ئەمەش بەڕێوەبەرایەتی ئەمریکا تورکیای لەبەرنامەی پەرەپێدانی فڕۆکەی F-35 دەرکرد. هەروەها ئەمەریکا بڕیاری فرۆشتنی 100 فڕۆکەی جۆری F-35 راگرت. ترامپ سێشەممە ئاماژەی بە ئەوە کرد کە دەکرێت هەموو کێشەکان لەگەڵ تورکیا چارەسەر ببن. لە تویتێکی دیکەدا گوتی:"خەڵکانێکی زۆر ئەوەیان بیردەچێت کە تورکیا هاوبەشێکی گەورەی بازرگانیی وڵاتە یەکگرتووەکانە. لەراستییدا ئەوان ئاسنی پێویستی قاڵبی فڕۆکەی F-35 دابین دەکەن، لەبیرتان نەچێت، پێش هەموو شتێك؛ تورکیا ئەندامی ناتۆیە."

ئەردۆغان لە 13ی نۆڤەمبەردا سەردانی ئەمەریکا دەکات. کەمێك دوای ئەوە جارێکی دیکە و لە تویتێکی دیکەدا ترامپ باسی کوردەکانی کردەوە گوتی:"لەهەموو حاڵێکدا کوردەکانمان جێنەهێشتووە، ئەوانە

خەڵکانێکی دیارن و جەنگاوەری ئازان”. بەرامبەر ئەوەش پێوەندیمان لەگەڵ تورکیا کە ھاوبەشی ناتۆ و بازرگانییە زۆر باشە”.
دوای چەند چرکەیەك دووبارە ھۆشداریی دایەوە بە تورکیا لەبارەی وێرانکردنی ئابوورییەکەی. ئەم ھەڵوێستە پچڕپچڕانە رەخنەیەکی زۆری بەدوای خۆید ھێنا لەبارەی تورکیاوە، چونکە ئەمە گەڕەلاوێژەی خوڵقاندووە. بەرپرسێکی باڵای ئەمریکیی دەڵێت؛”سەرۆك بەشێوازی خۆی کارێکی باش دەکات، لە پێوەندییە تەلەفۆنیی□کەشدا ئەوەی کرد کە لێی چاوەڕوان دەکرا. ئەو بەرپرسە گوتی، ئەوەی کە دەیبینن و ئێمە دەیکەین، بەشێوازی کێویانەی رۆژئاوایی بە تویتەکانی؛ زۆر زیاتر یان کەمترە لەوەی بەشێوەیەکی ئاقڵانە رۆژی یەکشەممە لەسەر مێزەکەی دادەنرێت.
ئێمە ھەوڵدەدەین دوو کار بکەین. یەکەم بۆ چاککردنەوەی پێوەندییەکانمان لەگەڵ تورکیا ھەنگاو دەنێین و ھانی دەدەین. دووەم نامانەوێت ل□ باکووری سووریا کارەسات ببینین. لەمبارەیەوە رۆژی سێشەممە وەزیری بەرگریی تورکیا تویتێکی کردو نووسیی:”ئامادەکارییەکان بۆ ئۆپەراسیۆنەکە تەواوبوون”. بەرپرسانی ئەمریکیش گوتیان:”کەمتر لە 50 کەسی ھێزەکانی ئەمەریکا کە لەھێزی ئۆپەراسیۆنی تایبەتن، لەدەرەوەی ناوچەی ئارام جێگیربوونەتەوە و، چاوەڕوانی ئۆپەراسیۆنی تورکیا دەکەن تا ببینن و حوکمی لەسەر بدەن کە چۆن بووە و، تەواوی پرۆسەکە لگەڵ کشانەوەی ئەماندا چۆن بەرێوەچووە.
شارەزایان ھۆشدارییان داوە کە ئۆپەراسیۆنێکی فراوانی تورکیا دەبێتە ھۆی تێکچوونی باری ئارامیی لە ھۆردوگای دیلەکانی داعشدا. ئازادبوونیان دەبێتە ھۆی کشانەوەی زیاتری ئەمەریکا لە سووریا، ئەمەریکا نزیکی 1000 سەربازی لە باکووری خۆرھەڵاتی سووریا ھەیە. کە بە مەفرەزەی بچووك بەسەر خاڵی چاودێری زۆردا دابەشیکردبوون.
مەزڵوم کۆبانی عەبدی کە فەرماندەیەکی ھێزەکانی سوریای دێمۆکراتییە، پەیامێکی بۆ ھێزەکانی ئەمەریکا ناردووە و، گوتوێتی:”ئێمە دەزانین کە ئەم کشانەوەیە بڕیاری ئێوە نییە، ئێمە وئێوە براین و بە برایەتیی دەمێنینەوە”. بەرپرسانی بەڕێوەبەرایەتیی ئەمەریکا دەڵێن دڵنیا نین کە تورکیا ھێرشێکی سنووردار دەکات و رێ بە ھێزەکانی ئەمەریکا دەدات بەگەڕانەوە و چالاککردنەوەی ناوچەی ئارام، یان ناچاری دەکات بەرەو قووڵایی سووریا بڕۆن.

ھەروەھا ل□ بەرەبەیانی رۆژی چوارشەممە داعش ھەوڵی دا سەرنج بۆلای خۆی رابکێشێ و، بەکەمێك پێش کاتژمێر دوو، سێ خۆکوژی چوونە ناو

هێزەكانی سوریای دێمۆكراتییەوە لە ڕەققە و خۆیان تەقاندەوە. لەگەڵ ئەوانیشدا كۆمەڵێك چەكداری دیكە كەوتنە شەڕەوە. لەو كاتەی هاوپەیمانەكان و لایەنە پێوەندیدارەكان لەهەوڵی ئەوەدان كۆدی تویتەكانی ترامپ بكەنەوە، توركیا سوورە لەسەر داگیركاریی و ئەوە بە دروست دەزانێت و ئامانجیشیێتی، ئامانجەكەش هێزەكانی سوریا دێمۆكراتییە كە هەرەشەیە بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی توركیا.

رۆژنامەی “سەباح”ی توركیی نزیك لە ئەردۆغان رۆژی سێشەممە راپۆرتێكی بڵاوكردووەتەوە ونووسیویە:”هێزەكانی توركیا چاوەڕوانی كشانەوەی تەواوی هێزەكانی ئەمەریكا دەكەن، پێشئەوەی هێزی توركیی هێرش بكەن. سەرەتا فڕۆكە جەنگییەكان و تۆپەكانمان شوێنەكانی دوژمن دەكوتن، ئنجا هێزەكانی توركیا لەچەند خاڵێكی سنوورییەوە لە رۆژهەڵاتی “فورات”ەوە دەچنە ناوەوە. ڕاپۆرتەكە لەدرێژەیدا دەڵێت:”سوپای تورك بە قووڵاتیی 18 میل دەچێتە ناو خاكی سووریاوە(ناوی سەرچاوەی سەربازییشی نەبردووە) و، توركیا لە كاری مر□قانەی خۆی بۆ گێڕانەوەی دانیشتوانی ئەو ناوچانە بەردەوام دەبێت”.

- **فەهیم لە ئەستانبوڵ،**
  سارا دادوش لە بەیروت،
  میسی ریان لە واشنگتۆن،
  لەئامادەكردنی ئەم راپۆرتەدا بەشداربوون.

The Washington Post – 09.10.2019